

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

© Катерина ДВІРНА

ФЛАГМАН МУЗЕЙНОЇ НАУКИ

[Відгук на: Легасова Л. Концептуальні засади наукової діяльності Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» на 2012–2020 рр. / Л. Легасова, Н. Шевченко // Сторінки воєнної історії України. – 36. наук. статей. – Вип. 15. – К., 2012. – С. 240–257]

Під час перегляду останнього випуску «Сторінок воєнної історії України» за минулий рік вдалося виявити цікавий документ – Концептуальні засади наукової діяльності Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» на 2012–2020 рр. Нині, в умовах хронічного недофінансування наукових досліджень, навіть у тих інституціях, які покликані перманентно займатися науковими дослідженнями (їдеться про інститути Національної академії наук та про вищі навчальні заклади), дивує, що співробітники одного з провідних музеїв України порушують надзвичайно амбітні наукові завдання, і це при тому, що наукова робота в музеях України фактично не фінансується.

Останнім часом усе гучніше лунають заклики остаточно згорнути фінансування наукових досліджень у музеях, демонструючи таким чином своє цілковите нерозуміння наукового складника в роботі музейних установ. Тому, помітивши на сторінках авторитетного фахового видання «Концепція», ми були здивовані відвагою її авторів, які ризикнули представити свої наукові плани на публічне обговорення громадськості.

Запропонована авторами «Концепція» окреслила надзвичайно масштабне поле для науково-дослідницької праці співробітників Меморіального комплексу, яке охоплює загальнотеоретичні, фундаментальні наукові пошуки, а також науково-практичну роботу, що містить формування фондів музею, науково-освітню, науково-експозиційну, науково-видавничу та реставраційну діяльність. Важливо наголосити, що автори аналізованого документа бачать головним результатом наукової роботи співробітників Меморіального комплексу закріплення його в когорті провідних сучасних європейських музеїв, який є не лише місцем зберігання та експонування музейних цінностей, а й провідним дослідницьким і освітнім центром всеукраїнського й загальноєвропейського масштабу. У «Концепції» задекларовано відкритість музею до співпраці з провідними науковими центрами України та зарубіжжя, долучення до міжнародних музейних об'єднань, активну участь у роботі міжнародних музейних організацій та міжнародних рейтингах (С. 247), що є надзвичайно важливим фактором успіху в умовах глобалізації наукової діяльності, активізації наукової співпраці між Україною та державами Європейського союзу.

Проте поряд із входженням до загальноєвропейського наукового простору автори «Концепції» відверто декларують, що в музеї завжди будуть пріоритетними наукові дослідження та експозиційні відображення «українського аспекту» Другої світової війни (С. 244). Зважаючи на той унікальний досвід, який отримав український народ у роки війни, остання теза видається особливо важливою. Адже поряд із пережитими фронтовими боями й евакуаціями Україна зазнала різнорегіонального окупаційного досвіду, витримала найбільші за масштабами вивезення на примусові роботи до Німеччини, пройшла крізь вогонь різноспрямованих партизансько-повстанських і підпільних рухів, двічі (напередодні й під час війни) оголосила про свою незалежність, формувала нові обриси своїх рубежів. Якщо злегковажити цими та іншими чинниками воєнного досвіду України, то в підсумку ми отримаємо лише плоску, одновимірну, лубочну картинку подій, яка ніколи не відобразить українського колориту війни, буде дисонувати з колективною пам'яттю народу про минуле, а відтак – шматуватиме, а не об'єднуватиме його історичну самосвідомість.

Важливо наголосити, що наукова робота, яка нині ведеться в Меморіальному комплексі і яка, відповідно до «Концепції», запланована на найближчі роки, має не лише винятково теоретичне, а й важливе практичне значення. Особливо в тих аспектах, які стосуються оформлення різноманітних баз даних з інформацією про загиблих, зниклих безвісти, поранених воїнів (С. 250). Такий вектор наукової праці дає не лише додаткову інформацію про реальні людські втрати Червоної армії, а й, що надзвичайно важливо, гуманізує питання втрат, «приземлює» їх, дозволяє мільйонам наших співвітчизників дізнатися про долю своїх родичів, заспокоїти спрагли до пізнання правди й утомлені від багатьох років безрезультатних пошуків людські серця.

Важливим у «Концепції» є той факт, що автори повсякчас акцентують увагу на новітніх методах і технологіях наукових досліджень, які застосовуються в музеї і які передбачено в подальшому поглиблювати й розвивати. Антропоцентричні дослідницькі проекти, методики усної історії, залучення цифрових технологій до музейної практики в поєднанні з традиційними «фундаментальними» дослідженнями дають надію на отримання потужного ефекту, на досягнення найкращого результату, який черговий раз підтвердить провідний статус Меморіального комплексу як головного військово-історичного музею держави.

Оригінальними та цікавими, на наш погляд, є заплановані в «Концепції» напрями науково-освітньої діяльності Меморіального комплексу (С. 253–254). Креативні підходи до роботи з відвідувачами, розробка найрізноманітніших музейно-освітнянських проектів та просвітницьких програм повсякчас розширює коло екскурсантів, залучає до комеморативних практик молоде покоління громадян, що надзвичайно важливо в умовах сучасної гострої проблеми втрати суспільної самоідентифікації, яка стала наслідком радикальних політичних і соціальних зламів, ідеологічних трансформацій, змінами ціннісних орієнтирів, котрі мали місце впродовж останньої чверті століття.

На завершення нашого невеликого аналізу «Концепції» наукової діяльності Меморіального комплексу хотілося б підкреслити, що приклад флагмана української музейної справи та музейної науки сприятиме поширенню його передового досвіду в інших музейних установах України і зруйнує усталені стереотипи щодо наукової діяльності музеїв.